

8.12.2009

SM063:00/2008

MAAHANMUUTON KEHITTÄMISOHJELMIEN JOHTORYHMÄ

Aika 1.12.2009 klo 12.00–16.00

Paikka Merimiehenkatu 11, kokoushuone 204

Osallistujat

Mervi Virtanen, SM (pj.)
Tuomo Kurri, SM (varapj.)
Kaija Ilander, UM
Helena Kasurinen, TEM
Päivi Tapanila, TEM/rakennerahastot
Viveca Arrhenius, STM
Leena Nissilä, Opetushallitus
Marja Kaasalainen, Etelä-Suomen lääninhallitus
Katriina Haapakangas, Hämeen TE-keskus
Tea Raatikainen, Etelä-Savon TE-keskus
Mauno Salmela, Etelä-Pohjanmaan TE-keskus
Auli Korhonen, SAK
Olli-Pekka Väänänen, MTK
Ilpo Mattila, MTK
Outi Tähtinen, Suomen Yrittäjät
Riitta Wärn, EK
Heikki Taulu, Akava
Sari Koivuniemi, Tehy
Valeri Niemenmaa, Rakennusliitto
Tarja Monto, Familia Club ry
Minna Bálint, Opetushallitus
Susanna Piepponen, TEM/rakennerahastot
Tapani Kojonsaari, SM
Paula Kuusipalo, SM
Hanna-Maria Hyttinen, SM (siht.)
Tiina Repo, SM (siht.)

1. Kokouksen avaus - sisäasiainministeriön ajankohtaiset asiat

Ennen kokouksen alkua JTO:n asiantuntijat Pauli Juuti ja Abdirizak Mohamed kertoivat ALPO-tukirakenteen tilaaman maahanmuuttajien omakielisiä palveluita koskevan selvityksen tuloksista.

Varapuheenjohtaja Tuomo Kurri avasi kokouksen klo 12.28 ja kertoi puheenjohtaja Mervi Virtasen saapuvan myöhemmin. Käytiin läpi esityslista. Tehyn edustaja Sari Koivuniemi pyysi puheenvuoroa asiakohdassa muut asiat liittyen Budapestissä järjestettyyn Suomi-päivään, jossa Koivuniemi oli ollut mukana. Kohtaan muut asiat lisättiin ehdotus johtoryhmän kokouskäytännöistä.

2. Läsnäolijoiden toteaminen

Johtoryhmään tullaan nimeämään TEM:n työllisyys- ja yrittäjyysosaston edustajaksi työmarkkinaneuvos

Teija Feltin tilalle ylitarkastaja Helena Kasurinen sekä TEM:n rakennerahastopolitiikka -ryhmän varajäseneksi erikoissuunnittelija Päivi Tapanila.

3. Edellisen kokouksen pöytäkirja

Todettiin edellisen kokouksen pöytäkirja hyväksytyksi.

Kurri kertoi muuttoliikeyksikön näkökulmasta sisäasiainministeriön ajankohtaiset kuulumiset maahanmuuttoon liittyen. Työvoiman maahanmuuton toimenpideohjelma hyväksyttiin 5.11.09 valtioneuvoston periaatepäätöksellä. Ohjelma oli kesäkuussa valtioneuvoston esittelylistalla ja hyväksyttiin tarkennusten jälkeen. Ohjelma sisältää myös muille ministeriöille, samoin kuin ESR-tukirakenteelle kirjattua toimintaa. Tarkoituksena on käynnistää toimenpiteiden seuranta ensi vuonna, väliarviointi tehdään vuonna 2010 ja loppuarviointi 2012. Ohjelmassa ennakoidaan tulevaisuuden työvoimatarpeita ja tiettyjä toimenpiteitä voidaan jo käynnistää ja viedä eteenpäin. Tällä hetkellä ministeriö pohtii seurannan järjestämistä muiden hankkeiden kanssa yhteisesti. Toinen työvoiman maahanmuuttoon liittyvä uudistus koskee työntekijän oleskelulupajärjestelmää, josta annettaneen hallitukselle esitys joulukuussa. Saatavuusharkinnassa lähestytään Ruotsin mallia eli viranomaistoiminnassa saatavuusharkintaa ei sovellettaisi. Kuitenkin ennen rekrytointia kolmansista maista olisi esitettävä tarvittava selvitys siitä, että työnantaja on yrittänyt rekrytoida EU-/ETA-/Sveitsin alueelta. Uudistuksen tavoitteena on yksinkertaistaa järjestelmää sekä keskittyä tehostetummin valvontaan. Henkilöstöpalveluyritysten liitto on myös julkaissut pelisäännöt ulkomaisten työntekijöiden rekrytointiin, mihin Wörn lisäsi 30.11.09 julkaistun ohjeistuksen löytyvän osoitteesta www.hpl.fi.

4. Sisäasiainministeriön tukirakenneprojektien toiminta -> 12/09

4.1 MATTO - maahanmuutto-ohjelmien tukirakenne

MATTO-tukirakenteen projektipäällikkö Tapani Kojonsaari kertoi projektin kuluneen vuoden toiminnasta, jota on kuvattu myös johtoryhmälle etukäteen toimitetussa väliraporttiluonnoksessa. Kojonsaari totesi, että viime kokouksessa keskityttiin enemmän tukirakenteen tavoitteenasetteluun ja yleisempään esittelyyn. Nyt työsuunnitelmaa on tarkennettu ja jaettu kolmeen pääkomponenttiin, jotka ovat 1. opastusjärjestelmien kehittäminen sekä ulkomaalaisille työntekijöille että ulkomailta rekrytoiville työnantajille, 2. vetovoimastrategia ja 3. suomen kielen ja kulttuuriorientaation kokonaisuus. Lisäksi työsuunnitelma sisältää poikkileikkaavia teemoja, kuten lainsäädännön muutostarpeiden tunnistamista ja yhdenvertaisen työelämän kehittämistä.

Keskeistä tukirakenteen toiminnalle on kehittämisohjelmaan kuuluvien projektien tukeminen ja ohjaus. Koko kehittämisohjelman kehittävän arvioinnin rahoitusta koskien MATTO on jättänyt 30.11.09 muutoshakemuksen rahoittajalle. Toimintaympäristö on muuttunut todella merkittävästi ohjelman kirjoittamisesta; taloudellisen tilanteen muutos on vaikuttanut eniten juuri toimintalinjaan 4. Tällä hetkellä pilotoinnit jäävät ohuiksi, kun rekrytointeja ei juurikaan tehdä. Parhailtaan kehittämisohjelman projektit ovat mm. työstämässä sosiaali- ja terveysalalle suunnattua ulkomaalaisen työntekijän perehdytysopasta. Jos opas osoittautuu toimivaksi ja sen laajentaminen valtakunnalliseksi katsotaan tarpeelliseksi, voi tukirakenne tukea oppaan kehittämistä ja laajentamista. GATEWAY-projektissa pilotoitavien resurssikeskusten toiminta on lähtemässä liikkeelle ensi vuoden alusta alkaen aluksi Romaniassa sekä myöhemmin Bulgariassa ja Unkarissa. Resurssikeskusten kautta pyritään luomaan kiinteitä suhteita ja yhteistyötä lähtömaiden toimijoiden kanssa; tavoitteena on pysyvämmän toimintamallin kehittäminen. Maatoimistot tarjoavat mm. Suomi-tietoutta, lähtömaakoulutusta sekä toimivat yhteydenottokanavana. Kojonsaari kertoi, että GATEWAY-projektilla on tähän mennessä ollut vaikeuksia saada työnantajia lähtemään mukaan resurssikeskustoimintaan ja rekrytointeihin, vaikka lähtömaihin on rakennettu hyvät ja luotettavat yhteistyökumppanuudet. Ketään ei kuitenkaan voida rekrytoida ilman työnantajien sitoutumista.

Kojonsaari kertoi MATTO-tukirakenteen tekevän työtä ns. ”hankkeet edellä”. Alkuvuodesta 2010 tarkoituksena on kirjoittaa auki ja benchmarkata projektien toimintoja. Mikään projekti ei kata koko maahanmuuttoprosessia; useimmiten projektit keskittyvät prosessin johonkin tiettyyn vaiheeseen. Tavoitteena on pilottiprojektien hyvien käytäntöjen ja kokemusten kerääminen, hyödyntäminen ja edelleen jalostaminen. Lisäksi kartoitetaan Suomessa jo olemassa olevat opastusjärjestelmät sekä haetaan kansainvälisiä vertaailumalleja. Em. toimenpiteet tullaan toteuttamaan ostohankintoina. Kartoitusten pohjalta määritellään opastusjärjestelmän sisältö ja taso kehitystyön pohjaksi.

Wärn kommentoi GATEWAY-projektin suunniteltuja pilottimaita korostaen, että työnantajia kiinnostavat maat tulisi aina selvittää etukäteen. Ainakaan EK:n jäsenyritykset eivät hänen mukaansa ole kiinnostuneita ko. maista koulutustason puolesta ja Wärn ihmettelikin perusteita maiden valinnalle. Kojonsaari vastasi kertomalla, että resurssikeskusten avulla pyritään luomaan ko. lähtömaihin pysyvät suhteet ja yhteistyöverkosto toiminnan kehittämiseksi ja stabilisoimiseksi. GATEWAY on MATTO:n tavoin ESR-projekti ja on saanut ohjausryhmältään siunauksen projektin tavoitteille ja toimintamallille.

Mauno Salmela kysyi, onko Kojonsaaren mainitsema sosiaali- ja terveystyösuunnitelma suunnattu vain sairaanhoitajille. Kojonsaari tarkensi, että opas on aluksi tarkoitettu vain sairaanhoitajien perehdyttämiseen, mutta opasta on mahdollista laajentaa, jos se koetaan hyväksi. Lääkäreille on tällä hetkellä olemassa jo useampiakin pysyvämpiä ohjelmia ja ohjeistuksia.

Kojonsaari jatkoi kertomalla työsuunnitelman toisesta komponentista, työperusteisen maahanmuuton vetovoimastrategiasta. Vetovoimastrategian poikkihallinnollinen ohjausryhmä on kokouksissaan ennen kaikkea pohtinut strategian fokusta ja rajausta. Strategian työstäminen on Kojonsaaren mukaan tulevaisuusorientoitunutta ja tavoitteena on tuottaa yleistietoa Suomen vetovoimatekijöistä hyödynnettäväksi kunkin työnantajan ja ammattialan tarpeiden mukaan. Alkuvuodesta käynnistetään esiselvitys jo olemassa olevan materiaalin ja kansainvälisten kokemusten selvittämiseksi. Toisessa vaiheessa rakennetaan varsinainen strategia, jonka operationalisointi ja levitys tapahtuu kolmannessa vaiheessa. MATTO:n työsuunnitelman kolmannen komponentin kanssa ei vielä ole aktiivisesti edetty, vaan on seurattu, miten muut suomen kielen opetuksen kanssa työskentelevät tahot (OPH, ALPO-tukirakenne, muut projektit) etenevät.

Esityksen jälkeen Kurri totesi, että maahanmuuton lähtömaiden arviointi elää jatkossakin koko ajan, vaikkakin hallinnon puitteissa ja työnantajien toimesta linjauksia toki tehdään. Outi Tähtinen kysyi, onko projektien kehittämistä toiminnoista tarkoitus tehdä pysyviä rakenteita projektien päättymisen jälkeen. Kojonsaari korosti, että projektien ideana on nimenomaan tehdä työtä, joka jää elämään myös projektin jälkeen ja lisäsi, että koko kehittämisohjelmakuvion taustalla on aiemmin ollut projektityön hajanaisuus; nyt tukirakenteen kautta projekteissa kehitettyjä toimintoja pystytään keräämään, jalostamaan ja levittämään laajemmaltikin.

Koivuniemi pyysi saada käyttää aiemmin pyytämänsä puheenvuoron tässä kohtaa liittyen käytävään keskusteluun. Koivuniemi osallistui edellisenä viikonloppuna Budapestissä EURES'in Suomen Unkarin suurlähetystön tuella järjestämille messuille, jossa TL4:n kehittämisohjelman hankkeista mukana olivat mm. GATEWAY, Attraktiivinen Suomi ja TyöMaa. Messujen oli ollut tarkoitus keskittyä sosiaali- ja terveystyösuunnitelmaan. Vierailijoita messuilla oli ollut noin 650, mutta ei juurikaan terveydenhuollon henkilöstöä. Attraktiivinen Suomi -projekti oli vierailut myös Selectassa, ammattiyhdistysliikkeessä, yliopistolla sekä ministeriössä. Viesti Unkarista oli, että rekrytointihankkeista ei pidetä ja eivät maan näkökulmasta ole toivottavia. Sairaanhoitoalalle pyrkii vuosittain noin 600 opiskelijaa ja vuodessa valmistuu vain 50–100 ammattilaista. Ala ei ole vetovoimainen ja alalle valmistuneet lähtevät ulkomaille töihin. Koivuniemi ei näe Unkaria potentiaalisena rekrytointikohteena. Terveystyösuunnitelman ongelmana Unkarissa ovat myös muutamat koulutusohjelmat, jotka eivät täytä direktiivin vaatimuksia ja joiden pohjalta Valvira ei voi myöntää ammatinharjoittamisoikeutta. Unkarin järjestelmää ollaan muokkaamassa kohti direktiivien vaa-

timuksia. Koivuniemi kertoi, että myös Tehy on tehnyt eettisen rekrytoinnin ohjeistuksen. Peruslähtökoh-
tana ohjeistuksessa on, että rekrytointia ei tulisi harjoittaa maista, joissa on pulaa terveydenhuollon henki-
löstöstä ja vaarana terveydenhuoltojärjestelmän romahdus ja tällä hetkellä myös Unkari nousee maaksi,
josta olisi erittäin epäeettistä rekrytoida henkilöstöä.

Kaija Ilander kysyi, onko viranomaisten suhtautumista kartoitettu Romaniassa ja Bulgariassa ulkomaille
rekrytoinnin suhteen ja minkälainen käsitys on potentiaalisista lähtijöistä. Kojonsaari kertoi, että hänen
ymmärtääkseen GATEWAY:lla yhteistyö em. maissa on sujunut hyvin, kuten myös Unkarissa. Projektin
työ on hyvin pohjustettua valituissa kohdemaissa; ongelmana on suomalaisten työnantajien saaminen mu-
kaan. Wärn totesi, että SM:stä on myönnetty rahaa kuitenkin GATEWAY:lle, vaikka lähtömaahankkees-
sakin on todettu, että Puola olisi kiinnostavampi kuin nyt kohdemaiksi valitut pienet maat. Wärnin mu-
kaan järkevämpää olisi ollut suunnata toimintaa myös Aasiaan, sillä Aasiassa on paljon maita, jotka kou-
luttavat terveydenhuollon henkilöstöä nimenomaan vientiin. Koivuniemi lisäsi vielä, että vaihtoehtoja
mietittiin yhdessä Unkarissa tavattujen tahojen kanssa ja jos rekrytointia halutaan, olisi valtion lähde-
tävää erilaisilla toimilla mukaan esim. perustamalla koulutusohjelmia, joissa suomen kielen koulutusta ja lähtöä
Suomeen tuetaan opiskelun kautta. Unkarin terveydenhuolto on kriisissä ja ongelmat ovat yhteiskunnassa
syvällä, eivätkä suomalaisten hankkeiden suunnitelmat Koivuniemen mukaan edistä tilannetta.

Kurri kommentoi vielä keskusteluun liittyen, että maahanmuuton osalta on linjattu lähtömaa-alueiksi eri-
tyisesti sisämarkkinat, lähialueet sekä Kiina ja Intia ja totesi mm. aivoviennin liittyvän teemaan. Lisäksi
isojen Aasian maiden intresseissä on työntekijöiden lähettäminen ulkomaille. Kurrin mukaan valtio ei
jatkossakaan tule väliin rekrytointeihin ja ESR-toiminnan puitteissa Aasiaan ei ole mahdollista mennä,
joskin tiedotus- ym. materiaalia toki voidaan soveltuvin osin jakaa sisämarkkinoiden ulkopuolellakin.

Salmela kertoi olleensa viime keväänä Unkarissa tutustumiskäynnillä EURES:in kautta ja hänen näke-
myksensä on, että Unkarista on mahdollista saada työvoimaa. Salmela huomautti, että työnantajat kuiten-
kin lopulta päättävät, mistä ja ketä rekrytoidaan. Työnantajien kannalta lähtömaapalikka on tärkeä ja lisää
houkuttelevuutta. Helena Kasurinen kysyi, miten lähtömaita on kartoitettu ja analysoitu, kun kyseessä on
nyt sosiaali- ja terveysala, jossa on tarkat vaatimukset osaamisesta ja huomautti suomen kielen merkityk-
sestä juuri ko. alalla. Myös Auli Korhonen tiedusteli, kuka on vastannut lähtömaiden valinnasta ja onko
lähtömaiden vastaavien viranomaisten kanssa käyty neuvotteluja. Kojonsaari ei osannut sanoa, kuka läh-
tömaat on GATEWAY:n tapauksessa valinnut, mutta korosti toiminnan lähtökohtana olevan pysyvien
verkostojen ja suhteiden luominen maihin. Lisäksi Kojonsaari totesi, että suomen kielen osaamisen kans-
sa tilanne on aina sama lähtömaasta riippumatta. GATEWAY on pilotoimassa kolmen kuukauden lähtö-
maakoulutusta, jossa luodaan perusteet suomen kieleen ja samalla mitataan osallistujien motivaatiota.
Niin OPH kuin usea projektikin tekee tällä hetkellä töitä opitun tunnistamisen ja tunnustamisen kanssa.

Viveca Arrhenius kertoi STM:n ottaneen varovaisen näkökulman rekrytointihankkeiden suhteen ja lisäsi,
että rekrytoimaan lähdeittäessä tulisi tarkkaan miettiä, mistä haetaan sosiaali- ja terveysalan työntekijöitä.
Euroopassa esim. Espanjassa on korkea työttömyysaste ja iso väestö, josta voitaisiin rekrytoida. Lisäksi
Arrhenius tiedusteli, voiko tämä johtoryhmä vaikuttaa keskustelullaan rekrytointihankkeiden toimintaan.
Kurri totesi lähtömaa-keskustelun olevan monisyinen asia. Johtoryhmän puitteissa keskustelua kirjataan
ja moni jäsenistä on varmasti mukana muissakin ohjausryhmissä ja keskustelulla varmasti on oma merki-
tyksensä. Monessa puheenvuorossa viitattiin lähtömaahankkeeseen, joka toteutettiin viime vuonna. Valti-
on näkökulmasta työvoiman rekrytointia ajatellen pitäisi olla joustavia systeemejä, koska tilanne voi
muuttua radikaalistikin. Kurri lisäsi, että sisämarkkinoiden suhteen työvoiman vapaa liikkuvuus on perus-
asia. Sisämarkkinoilta rekrytointi ei vaadi viranomaisharkintaa, eikä lupia.

Ohjausryhmä ehdotti GATEWAY:n projektipäällikön kutsumista mukaan seuraavaan kokoukseen kuul-
tavaksi. Kojonsaari lisäsi myös, että alun perin hankkeiden fokus ei ollut sosiaali- ja terveysalalla. Nyt
kuitenkin ko. ala on valikoitunut sen vuoksi, että pilotteja halutaan taloudellisesta tilanteesta huolimatta

tehdä. Kojonsaari korosti myös, että SM ei toimi yhdessäkään hankkeessa rahoittajana, vaan GATEWAY:lle on siirretty valtuutta MATTO:n käyttämättömistä valtuuksista ja hankkeen rahoituksesta vastaa Uudenmaan TE-keskus.

Varapuheenjohtaja päätti, että pidetään tauko ennen ALPO-tukirakenteen asioihin siirtymistä.

4.2 ALPO - Suomeen muuttaneiden alkuvaiheen ohjaus ja osaamisen kehittäminen

Kuusipalo kertoi, että edellisen johtoryhmän kokouksen viestiä järjestöjen mukaan ottamisesta kotouttamistyöhön on viety kentälle vierailuiden yhteydessä.

Kuusipalo siirtyi kohtaan muut asiat (asiakohta 7) ja ehdotti edellä käytyyn keskusteluun viitaten, että kokousten yhteydessä voitaisiin kuulla asiantuntijoita ja esitellä alueellisten hankkeiden kehittämistyötä. Kokouksen pidentämistä ei kannatettu. Ehdotettiin, että voitaisiin kokoontua useammin kuin kaksi kertaa vuodessa. Kojonsaari ehdotti, että aamupäivällä käsiteltäisiin muita asioita ja iltapäivällä järjestettäisiin varsinainen kokous, jolloin jokainen jäsenistä voisi itse valita, osallistuuko jo aamupäivän epäviralliseen osioon. Tea Raatikainen totesi, että hanke-esimerkit ja tulokset kiinnostavat ja kauempaa matkustavan näkökulmasta päivään mahtuisi enemmänkin ohjelmaa.

Kuusipalo esitteli ALPO-tukirakenteen toimintaa. Alkuvaiheen neuvonta-, koulutus-, ja ohjauspalveluiden kehittäminen etenee kotouttamislain kokonaisuudistusta tukien. Kehittämistyön keskiössä ovat alueelliset hankkeet (28) ja niiden tuki ja seuranta. Tavoitteena on yhteiskunnan ja yksilön kannalta tehokas kotouttamisen malli, alueelliset erot huomioiden. Viranomaisnäkökulmasta tasa-arvo ja yhdenvertainen kohtelu ovat keskeisiä teemoja. Kuusipalo kertoi kehittämiskohteista; useassa hankkeessa kehitetään neuvonta- ja ohjauspisteitä, tuotetaan tietopaketteja maahanmuuttajakielillä, kehitetään testaus- ja osaamiskartoitusmenetelmiä, omakielisiä sähköisiä palveluita sekä suomen kielen opintokokonaisuus verkkoon (OPH).

Hankkeet ovat olleet aktiivisia yhteistyössä ja kokeneet valtakunnallisen verkoston tärkeäksi. Kaikissa hankkeissa ei ole kuitenkaan suunnitteluvaiheessa osattu varautua yhteistyöhön (matkakulut), mikä on hyvä huomioida jatkohakemuksissa. Lisäksi ALPO järjestää alueellisia tilaisuuksia. Yhteistyötä tehdään tiiviisti MATTO-tukirakenteen ja OPH:n kanssa. Toimintavuonna valtakunnallisen yhteistyöverkoston ja yhteisen kehittämistyön käynnistäminen on ollut keskeistä. Kuusipalo on osallistunut myös kv-yhteistyöhön ja kertoi näiden foorumien olevan hyviä kotouttamismalleihin tutustumisen kannalta. Toiminnan raportointi ja tiedotus on tänä vuonna jäänyt vähäiseksi yhteistyön käynnistämisen oltua prioriteettina. Viestintää on jatkossa tarkoitus tehostaa ja ministeriön viestintäyksikön kanssa on sovittu yhteistyöstä. Sisäinen raportointi (myös ohjausryhmän ja aluehankkeiden suuntaan) toteutetaan uutiskirjein.

Kuusipalon mukaan alkuvaiheen neuvonnassa tulisi selkiyttää suhdetta omakielisen neuvonnan, koulutukseen ohjaamisen ja tulkkauksen välillä. Kotolain uudistuksen yksi kehittämislinjaus on omakielisen neuvonnan hyödyntäminen kotoutumisen alkuvaiheessa. Kielenopetuksen tehostaminen, opiskelumahdollisuuksien lisääminen ja oppimisprosessien tukeminen ovat tärkeitä teemoja. Kielikoulutuksen jälkeinen ammatilliseen koulutukseen ohjaus linkitetään valtavirran ohjaushankkeeseen (OpinOvi), ts. erityispalveluista pyritään siirtymään valtavirran palveluihin, joiden kehittämisessä maahanmuuttaja-asiakkaat tulee huomioida. Kuusipalon mukaan tulkin käyttöä tulisi tarkastella suhteessa omakielisten palveluiden tarjontaan. Maahanmuuttajilla on lakiin kirjattu oikeus käyttää tietyissä viranomaisasioissa omaa kieltään, mutta tätä ei pidä ymmärtää siten, että viranomaisasiointiin tulisi aina tarjota tulkkausta. Tulkkauksen sijaan omakielistä neuvontaa tulisi alkuvaiheen palveluissa kehittää, panostaa kielen opetukseen ja kehittää viranomaisten valmiuksia palvella maahanmuuttaja-asiakkaita.

Ilander kommentoi työntekoon nivotun kielen opetuksen olevan erittäin tärkeää. Oikeustoimiin ja terveysviranomaisissa asioimiseen tarvitaan tulkkausta, mutta muissa tilanteissa opitaan toimimaan itsenäisesti ja samalla kielitaito kehittyy. Nissilä korosti paikallisen ja alueellisen tason kielikoulutuksen koordinoinnin merkitystä; oikeaan koulutukseen ohjautuminen ja koulutusten tarjonta on tärkeää. Nissilä peräänkuulutti aikuisten maahanmuuttajien koulutuksen koordinointiorganisaation rakentamista kuntiin. Kuusipalo totesi, että kotouttamislain uudistuksessa pyritään kysymystä ratkaisemaan. Alueellisissa hankkeissa kehitetään malleja ja hankkeet, joissa on useita toimijoita mukana, ovat koordinoinnin kannalta mielekkäitä. Kasurinen lisäsi, että tavoitteena on luoda alueellisia strategioita, joissa kuvataan verkostoyhteistyötä palvelujen osalta ja maahanmuuttajien alkuvaiheen ohjaus ja neuvonta on yksi teema kokonaisuudessa. Kasurinen korosti myös yhteistyön merkitystä alueellisten OpinOvi -hankkeiden kanssa.

Koivuniemi lisäsi, että suomen tai ruotsin kielen oppiminen on keskeistä, sillä työllistymisen ja työsuhteiden jatkamisen esteenä on yleensä puutteellinen kielitaito. Koivuniemen mukaan ongelmallista on englanninkielisten tutkinto-ohjelmien yleistyminen. Opiskelijoiden on vaikea työllistyä, kun opinnot eivät sisällä suomen kielen opetusta. Suomen kielen opinnot saattavat englanninkielisessä koulutusohjelmassa alkaa vasta toisena lukuvuonna, mutta harjoitteluja on jo ensimmäisen vuoden aikana. Harjoittelijoiden perehdyttäminen ja ohjaaminen englanniksi on kentällä koettu hankalaksi. Nissilän mukaan OPH:n viesti on ollut jo pitkään se, että vieraskieliseen koulutusohjelmaan pitää sisällyttää suomen/ruotsin kielen opetusta. Korkeakoulut ovat kuitenkin siinä määrin itsenäisiä, ettei kieliopintoja voida varsinaisesti vaatia. Wärn totesi, että on koulutuksen ostajan asia arvioida ja päättää, millaista koulutusta hankkii. Viesti suomen/ruotsin kieliopintojen merkityksestä työn saamiseksi Suomessa on Wärnin mukaan aika hyvin mennyt korkeakouluihin perille, mutta ei muille koulutustasoille. Oppilaitokset voivat kuitenkin itse päättää, millaisia koulutuksia tarjoavat ja koulutusten kansainvälisestä markkinoinnista on muodostunut trendi. Koivuniemi totesi, että em. viesti ei ole täysin mennyt perille oppilaitoksiin, koska tänäkin vuonna Pohjanmaalle on perustettu uusi täysin englanninkielinen sairaanhoitajien koulutusohjelma. Mauno Salmela kertoi edustaneensa vastakkaista kantaa, kun em. opinto-ohjelmaa oltiin perustamassa. Salmela myös ihmetteli, mitä opiskelijoille opintojen alussa kerrotaan, kun kielitaitovaatimukset eivät näytä olevan selvillä. Myöskään opintojen seuraaminen ei olisi pahitteeksi ja oleskelulupa voitaisiin sitoa opintojen edistymiseen.

Kurri totesi, että tänä vuonna on käyty paljon keskustelua opiskelijoiden maahanmuutosta, josta aiempaa isompi osa näyttäisi olevan maahanmuuttosäännösten kiertämistä. Maahanmuuttohallinnon näkökulmasta keskeistä on oppilaitosyhteistyö. Pääasiallisesti opiskelijoiden maahanmuutto on positiivista, mutta oppilaitosten itsenäiseen asemaan liittyen toiminnan avoimuutta tulisi kehittää, kun toimintaan kuitenkin kytkeytyy julkista rahoitusta ja toiminnan jälkiseuraamukset kantaa usein joku muu hallinnonala. Ilander jatkoi, että oppilaitosten valtionavustukset määräytyvät opiskelijamäärän mukaan, mikä on johtanut ulkomaisiin rekrytointeihin ja opiskelijastatuksen käyttöön maahantuloväylänä. Lisäksi on koulutettu kolmansien maiden kansalaisia, jotka päätyvät töihin muihin EU-maihin valmistumisensa jälkeen, eivätkä näin ollen hyödytä omaa maatansaakaan. Tällöin koulutus ei ole edes kehitysapua. Kuusipalo kommentoi, että kotouttamislakia uudistetaan koskemaan kaikkia Suomeen muuttavia ja kotouttamiseen voitaisiin sitoa velvoitteita myös oppilaitoksille ulkomaisten opiskelijoiden osalta.

Kuusipalo jatkoi kertomalla ALPO:n työsuunnitelmasta. Omakieliset palvelut- selvityksen lisäksi muita selvityksiä käynnistetään ja tarkoituksena on tarkastella myös kansainvälisiä malleja. Selvitysten hankinnat ovat loppusuoralla. Työllistymisen esteet -selvityksestä keskusteltiin edellisessä kokouksessa; alueellisilla hankkeilla on lyhyt- ja pitkäkestoista työhön valmennusta ja hankkeiden kanssa käydyt keskustelun pohjalta selvityksessä on tarkoitus pureutua pitkäkestoisten asiakkaiden työllistymisen esteisiin. Osaa-miskartoitus selvityksessä toimintamallit kootaan käsikirjaksi. Alkuinfon sisältökartoitus tuottaa selkosuomenkielisen materiaalin, joka käännetään muille kielille. Selvitykset käynnistyvät alkuvuodesta. Kaikkien selvitysten toteutuksessa hyödynnetään aluehankkeiden asiantuntijuutta. Myös kehittävänä pro-

sessina toteutettava arviointi on käynnistymässä. Verkostoituminen, verkostoyhteistyö ja -oppiminen muodostavat jatkossakin tukirakenteen toimintamallin.

Kuusipalo kertoi osallistumisestaan Kööpenhaminassa järjestettyyn Metropolis2009-konferenssiin. Kyseessä on maahanmuuton ja etnisten suhteiden tutkijoiden ja käytännön työntekijöiden verkosto. Suomessa ETMU-verkosto (etnisten suhteiden ja tutkijoiden verkosto) on esittänyt seminaarin saamista Suomeen 2013, jolloin seminaari voisi toimia myös hankkeiden lopputuotosten esittelyfoorumina. Turku - kulttuurikaupunki 2011 -ohjelman yhteyteen ollaan valmistelemaan maahanmuuttoon liittyvää tapahtumaa MATTO- & ALPO -yhteistyönä. ALPO:n yhteistyö jatkuu myös THL:n Hyvät käytännöt -hankkeen kanssa. Lisäksi valmistellaan Mikkelin Pointti-hankkeessa kehitetyn seurantatyökalun käyttöönottoa.

Tähtinen kysyi, mitä tarkoittaa, että kehittämisohjelma tukee kotouttamislain uudistusta. Kuusipalo vastasi, että kotouttamisen ongelmat ovat olleet tiedossa pitkään ja kehittämisohjelma on suunniteltu vastaamaan näihin kehittämistarpeisiin. Tukirakenteen projektisuunnitelmaan on kirjattu, että tukirakenne tukee kotouttamislain uudistusta. ALPO tekee kotoyksikön kanssa yhteistyötä kotolakihankkeessa. Kehittämisohjelman alueellisilta hankkeilta saadaan tietoa kotouttamisen akuuteista ongelmakohdista ja muutetaan tarvittaessa toimintatapoja. Kaasalainen totesi, että parhaimmillaan ALPO pystyy tuottamaan konkreettisia välineitä kotouttamislain uudistuksen täytäntöönpanoon ja näin ollen välineitä on olemassa jo ennen lain hyväksymistä.

Päivi Tapanila kommentoi toimintalinjojen 2 ja 4 välisiä eroja: toimintalinja 2 on suunniteltu työllistymisen edistämiseen Suomessa ja ALPO-kehittämisohjelma nimenomaan Suomessa oleville maahanmuuttajille. Työllistymistä ajatellen suomen kielen sisällyttäminen koulutuksiin on keskeistä. Toimintalinja 4 on toisaalta suunnattu nimenomaan Suomeen muuttaville maahanmuuttajille. Lisäksi Tapanila muistutti tähtilippujen käyttämisestä selvityksissä ym. virallisissa tuotteissa. Tapanila kertoi myös, että kun kehittämisohjelman valtuudet on vuoden 2010 osalta jaettu TE-keskuksille alkuvuodesta 2010, suurin osa ohjelman valtuuksista on jo jaettu alueille ja tulevina vuosina ei uusia jaettavia valtuuksia ole juurikaan luvassa, mikäli kehittämisohjelmien kokonaisbudjetteihin ei tehdä muutoksia. Ohjelman toteuman perusteella ei tässä vaiheessa voi kuitenkaan tehdä johtopäätöksiä. Kojonsaari kysyi, miten mahdollisia rahoituksellisten painopisteiden siirrot toimintalinjasta toiseen ovat. Tapanila vastasi, että toimintalinjojen väliset joustot ovat mahdollisia. Toimintalinjaa 2 on painotettu nyt tässä vaiheessa ja kysyntäkin on siihen ollut enemmän. Mahdollisista muutoksista tullaan myöhemmin päättämään seurantakomiteassa.

5. Opetushallituksen rahoittamien hankkeiden tilannekatsaus

Minna Bálint kertoi OPH:n rahoittamien hankkeiden tilanteesta. Johtoryhmälle jaetussa hankkeiden kokonaiskatsauksessa on hahmotettu, mihin aihepiireihin ja mille kielitaidon tasoille käynnissä olevat hankkeet tuottavat opetusmateriaalia.

Ohjelmakauden alussa tehdyssä selvityksessä kävi ilmi, että S2 -verkko-opetusmateriaalia on, mutta sitä ei ole kytketty taitotasoihin. Hankkeissa tuotettava materiaali linkitetään taitotasoihin ja näin ollen syntyy polkuja, jotka mahdollistavat omaehtoisen opiskelun ja opinnoissa etenemisen sähköistä materiaalia hyödyntäen. Bálintin esittelemän taulukon sarakkeissa tarkastellaan, liittyykö tuotettava materiaali kotokoulutuksen sisältöihin. Yleistä kotokoulutukseen kytkeytyvää materiaalia on jo tekeillä ja em. materiaalit painottuvat yleensä A-vaiheen kielitaitoon; B1-tasoon yltävää materiaalia on vaihtelevasti. Aikuisten maahanmuuttajien työllistymisen tukemiseksi materiaalia tarvitaan etenkin niille ammattialoille, joille työllistyy suhteessa paljon maahanmuuttajia. Käyttämällä ammatillisen koulutuksen perustutkintojärjestelmää pohjana voidaan seurata, miten eri aloille valmistuu materiaalia. Hankkeissa tuotettu materiaali toteutetaan yhteiselle tekniselle pohjalle ja hankekauden päätyttyä järjestelmän ylläpitäjänä toimii OPH.

Kielitaidon arviointi on toinen OPH:n hankekokonaisuuden osa-alue. Alun perin hankkeessa suunniteltiin YKI-tutkinnon digitalisointia. Sähköisen järjestelmän kehittämisestä on toistaiseksi luovuttu ja rahoitusta on sen sijaan suunnattu yleiseen kielitutkintoon valmistavaan kielitaidon sähköiseen itsearviointiin. Syksyn 2009 haun yhteydessä OPH:n valintaryhmä on tehnyt ehdollisen päätöksen rahoittaa TAKK:n hanketta, jonka tarkoituksena on toteuttaa digitaalinen testijärjestelmä. Keväällä 2010 haetaan vastaavaa hanketta toteuttamaan testijärjestelmää ruotsin kielen osaamisen arviointiin. Sisällöntuotannon hankkeita on yhteensä käynnissä kuusi, mukaan lukien OPH:n koordinoitihanke. Taloustilanne näyttää siltä, että käytävissä on 2,2 milj. euroa rakennerahastokauden viimeisenä neljänä vuonna. Käytävissä olevista varoista sidotaan kevään 2010 haussa reilu puoli miljoonaa euroa opiskelumateriaaleja ja kielitaidon arviointia kehittäviin hankkeisiin. Lisäksi OPH:lle on varattu noin puoli miljoonaa euroa kieltenopetusmateriaalin keskitetysti hoidettavaan tekniseen toteutukseen. Tarkoituksena olisi, että lopusta, reilusta miljoonasta haetaan täydentäviä osioita kokonaisuuteen. Kaavion perusteella lisämateriaalin tarvetta olisi ”minä ja taustani”- ja ”sosiaalinen vuorovaikutus” -osioissa. Materiaalia tulisi saada lisää myös tekniikan ja liikenteen alalle, rakentamiseen sekä liiketalouden ja kaupan alalle.

Puheenjohtaja Virtanen saapui paikalle klo 15.12 Finnairin lakon viivyttämänä. Varapuheenjohtaja Kurri luovutti puheenjohtajuuden Virtaselle.

Wärn piti hyvinä niitä aloja, joihin kieltenopetusmateriaalia aiotaan tuottaa. Lisäksi materiaalin tuottaminen sosiaali- ja terveystalalle olisi tärkeää. Bálint kertoi, että sosiaali- ja terveystalan materiaalia tehdään nyt B1-tasolle, koska hankkeissa on todettu, että alin taso ei tuota riittävää kielitaitoa. Bálint kysyi, tulisiko johtoryhmän mielestä materiaalia tuottaa myös alemmalle taitotasolle. Wärn totesi, että rekrytointeja ajatellen olisi hyvä, jos alkeismateriaalia pystyttäisiin hyödyntämään jo lähtömaassa. Bálint vastasi, että tavoitteena on tuottaa peruskielitaitotason päälle ammatillista sanastoa korkeammille taitotasoille. Wärn lisäsi, että tietty työhön liittyvä perussanasto, kuten tarvikkeiden ja tavaroiden nimet, olisi hyvä liittää kieliopintoihin alusta lähtien. Työturvallisuuteen liittyvä sanasto on myös syytä osata suomeksi. Wärn esitti lisäkysymyksenä testauksen digitalisoimiseen liittyen, missä vaiheessa suullinen kielitaito testataan. Bálint vastasi, että esiselvityksessä todettiin nykyisen kielitestijärjestelmän sisältävän sellaisia osioita, jotka vaativat tarkastajan panostusta. Suullisen kielitaidon arvioinnin lisäksi esim. vapaasti tuotettavan tekstin osiot on joka tapauksessa luettava läpi ja arvioitava.

Nissilä kommentoi, että OPH:n hankkeessa tuotetaan suomen ja ruotsin kielen opetukseen yhtenäinen kokonaisuus. Tavoitteena on, että tehtäväkohtaiset symbolit ovat samat eri taitotasoilla, jolloin opiskelijan tulee opetella vain yksi struktuuri. Lisäksi digitaalinen testi mahdollistaa itsearvioinnin.

6. Alueelliset tilannekatsaukset

Raatikainen kertoi Itä-Suomen kuulumiset. Itä-Suomi aktiivisen maahanmuuttopolitiikan pilottialueeksi - M14 -hankkeessa on yhteiset ylimaakunnalliset tavoitteet, joihin pyritään verkostoja ja kumppanuuksia rakentamalla. Hanke kartoittaa aloja, jotka todennäköisesti olisivat kiinnostuneita työperusteisesta maahanmuutosta. Alueen työnantajille ollaan rakentamassa rekrytointikoulutuspaketteja, lisäksi hanke suunnittelee koulutuksia monimuotoisuuden johtamiseen ja suvaitsevaisuus-teeman ympärille rakentuvia seminaareja, joiden kautta on tarkoitus viedä suvaitsevaisuus-ajattelua työnantaja- ja yrittäjäasiakkaille ja rakentaa myönteistä ilmapiiriä Itä-Suomessa asuville maahanmuuttajille. M14 tuottaa myös perehdyttämispaketin vastaanottaville työyhteisöille. Raatikainen kertoi, että jokaisella maakunnalla on omat painopisteensä; Kainuussa maahanmuuttajien tukiovetuksen pilotointi ja yrittäjyyden edistäminen, Pohjois-Savossa rakennetaan ja testataan rekrytointimalleja sote-, metalli- sekä maa- ja metsätalouseloille yhteistyössä EURES:in kanssa. Pohjois-Karjalan maakunnalla on tiivis yhteistyö Karjalan tasavallan kanssa. Petroskoihin on suunnitteilla työvoiman neuvontapiste edistämään työvoiman liikkuvuutta molemminpuolisesti. Itä-Suomesta ollaan kiinnostuneita lähtemään myös töihin Venäjälle esim. Pietariin. Etelä-Savossa TEM:n puhelinpalvelupisteen yhteyteen on avattu venäjänkielinen CC-palvelu, jossa työskente-

lee kaksi venäjänkielistä erikoistyövoimaneuvojaa. Markkinointi aloitettiin varovaisesti, mutta puhelujen määrä on kasvanut jatkuvasti. Marraskuussa vastaanotettiin n. 150 puhelua ja kaikkiin ei tällä hetkellä pystytä edes vastaamaan. Tietoa kysytään lähinnä työpaikoista, työluvista sekä koulutukseen hakeutumisesta. Pilotti on käynnistetty ESR-rahoituksella ja haasteena on toiminnan juurruttaminen. Palvelun oheen avattava www.trud.fi -sivusto tarjoaa tietoa työvoimapalveluista venäjäksi.

Wärn oli ilahtunut www.trud.fi -sivuston jatkumisesta ja kehuu sivustoa. Raatikainen kertoi, että sivuston filosofia on uudistunut ja sivusto keskittyy nyt informaation jakoon. Väärinkäytösten vuoksi on sovittu sivuston rekrytointiosion lopettamisesta. Wärn oli yllätynyt ongelmista ja kysyi, mitä kautta nyt on mahdollista etsiä töitä, kun EURES ei ole käytettävissä. Raatikainen vastasi, että TEM:n kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta on linjattu, että kolmansiin maihin suunnatun rekrytointisivuston ylläpito ei ole julkisen palvelun tehtävä. Wärn totesi, että työnantajille ja työntekijöille tulisi olla vaihtoehtoja ja rekisteröitymisen kautta sivustoa voitaisiin kontrolloida. Kurri kommentoi, että asiasta kannattaisi keskustella TEM:n kansainvälisen rekrytointin kehittämistyöryhmässä, joka toimii myös EURESin johtoryhmänä.

Kojonsaari välitti Länsi-Suomen kuulumiset aiemmin poistuneen Salmelan puolesta. TE-keskusten hankkeet etenevät suunnitelman mukaan. Yksi hanke on jäädytetty rekrytointien hiipumisen vuoksi ja TL4:n hankkeissa on keskitytty entistä enemmän jo Suomessa oleviin maahanmuuttajiin. Kuusipalo lisäsi, että Satakunnassa on käynnistynyt TL2 alkuvaiheen ohjaushanke, muut alkuvaiheen ohjaushankkeet ovat käynnissä Seinäjoella, Vaasassa, Tampereella ja Jyväskylässä. Kojonsaari kertoi Etelä-Suomen tilanteesta Haapakankaan puolesta; TL4 -hankkeilla on rekrytointiin liittyviä ongelmia, mutta muuten kokonaiskuva on positiivinen neloslinjassakin. TL2:ssa Uudenmaan TE-keskuksen verkostohankkeessa tehdään kehittämistyötä, joka on hyödynnettävissä koko maassa alkuvaiheen ohjauksessa ja kielitaidon testauksessa. Turun neuvontapiste on aloittanut 1.12.09. Kojonsaari välitti myös Pohjois-Suomen terveiset Iolan puolesta; Lapissa on maahanmuuttajia noin 1,5 % ja vastaanottokeskuksia on lisätty Pohjois-Pohjanmaalla. Alueella toimii useita hankkeita.

Ilander tiedusteli Vietnamista 17 työntekijää Etelä-Pohjanmaalle rekrytoineen hankkeen kuulumisia. Ilanderin tietojen mukaan heistä nyt 10 olisi lomautettuna, eivätkä työntekijät ole pystyneet tuomaan perheittään liian alhaisen palkkatason vuoksi. Kojonsaari vastasi, ettei tiedä tämänhetkistä tilannetta, mutta vietnamilaiset ovat olleet pidettyjä työntekijöitä ja rekrytoinnit on valmisteltu huolella luotettavia viranomaisverkostoja hyödyntäen. Puheenjohtaja totesi, että riskit ovat aina olemassa ja että toimeentuloedellytys on ulkomaalaislain peruseriaatteita. EU-kansalaisten osalta keskustelua on herättänyt toimeentulotuen maksaminen.

Puheenjohtaja kertoi valmistelussa olevasta kotouttamislain uudistuksesta. Uudistuksen, kokeilulain ja turvapaikkaselvityksen pohjalta maahanmuuton kokonaisuudesta tullaan keskustelemaan hallituksessa lähiaikoina. Kotouttamislain kokonaisuudistus on tarkoitus valmistella ensi kevääksi.

Valeri Niemenmaa kysyi, pääsevätkö yli kolme vuotta Suomessa työssä olleet ulkomaalaiset kotouttamisen piiriin. Puheenjohtaja vastasi, että soveltamisalaa pyritään laajentamaan, mutta vielä on epäselvää, miten laajalle ja myös resurssikysymys tulee tarkasteltavaksi.

7. Muut asiat

Kokouskäytännöistä käyty keskustelu kirjattiin kohtaan 4.2. Seuraavaa johtoryhmän kokousta valmistellaan keskustelussa esiintuodut näkökohdat huomioiden. Puheenjohtaja toivoi, että seuraavassa kokouksessa alueelliset tilannekatsaukset olisivat esityslistan alussa, jotta alueelliset edustajat ehtisivät itse esittää katsauksensa.

8. Seuraava kokous

Seuraavan kokouksen ajankohdaksi sovittiin alustavasti toukokuu 2010.

9. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 16.05.

Puheenjohtaja,
maahanmuuttojohtaja

Mervi Virtanen

Johtoryhmän sihteerit

Hanna-Maria Hyttinen

Tiina Repo

LIITTEET

Liite 1. Kojonsaaren esitys MATTO-tukirakenteen toiminnasta 2009
Liite 2. Kuusipalon esitys ALPO-tukirakenteen toiminnasta 2009

JAKELU

Johtoryhmän jäsenet

TIEDOKSI

Kansliapäällikkö Viljanen
Erityisavustaja Bergman
MMO esittelijät
TEM/AKY/RAHA